

Félmillió sikítás a zenekarokért?

Amszterdami körkép gazdasági helyzetről, ifjúságnevelésről, továbbélésről

A gazdasági válság a világ minden táján érezteti hatását, s még a példamutató kulturális finanszírozásáról híres Hollandiában is hat zenekar szűnik meg az év végéig. Így nem csoda, hogy a FIM, azaz a Fédération Internationale des Musiciens által másodszer rendezett konferencián főképp ilyen gondokról esett szó, emellett azonban a muzikusok sajátos, hivatásuk okozta betegségeiről, valamint az ifjúságnevelés fontosságáról is eszmét cseréltek a résztvevő szak szervezeti vezetők és munkáltatók. A március eleji, amszterdami tanácskozásról Kovács Géza, a Nemzeti Filharmonikusok főigazgatója beszélt, aki maga is előadóként lépett pódiumra.

Érdekes gyűlés lehetett, hiszen egyszerre vettek részt rajta a szakszervezetek és a munkáltatók képviselői...

– Ez már a második ilyen konferencia, amit a FIM, azaz a Zenészek Nemzetközi Föderációja szervez, az első ilyen tanácskozást három évvel ezelőtt Berlinben rendezték. Egyébként a szakszervezet képviselőjében dr. Gyimesi László is a résztvevők között lett volna, egyéb fontos elfoglaltságai miatt azonban végül az Előadó-művészeti Jogvédő Iroda egyik tagja, Békés Gergely helyettesítette. A németországi találkozón a munkáltatói oldalt még kevesen képviselték, most azonban Amerikától Európán át Dél-Amerikáig többen voltunk jelen munkáltatói joggyakorlók. Ez a tanácskozás minden volt, csak nem kiélezett szakszervezeti összejövetel, ahol minden bajok forrásaként az igazgatókat nevezték volna

meg. Ennek talán elsődleges oka az, hogy a gazdasági válság mindenütt – a zenekarok életében is – erősen érezteti hatását. A világ nagyot fordult három év alatt. Amerikából riasztó hírek érkeznek, zenekarok szűnnek meg, kerülnek csődbe. A konferencián javasolták, a gyűlés fejezze ki szolidaritását a hat hónapja sztrájkoló, detroiti szimfonikusokkal, meglepő módon azonban meglehetősen gyér volt a reakció. A kávészünetben többen elmondták, nem nagyon értenek egyet azzal, hogy ahol tízezer számra veszítették el az állásukat az emberek, néhány százdolláros fizetésémeletért hónapokon keresztül sztrájkoljon egy együttes...

Í Ebben a helyzetben a munkahelyek megőrzése a leglényegesebb...

– Így igaz, s a tanácskozás egyik legfontosabb beszédtemája az volt, hogy válság ide vagy oda, a szimfonikus zenekaroknak az őket életre hívó közösséget kell szolgálniuk. Ott, ahol ezek a gyökerek nagyon mélyek, a válság ellenére kisebb a probléma. Természetesen persze itt is akadnak kivételek, hiszen az elmúlt hetekben került napvilágra, hogy számunkra olyan példamutató országokban, mint Nagy-Britannia vagy Hollandia, roppant súlyos helyzet alakult ki kulturális területen. Az Arts Council Englandnál, annál a szervezetnél, amely nagy szerepet játszik a finanszírozásában és közpénzt elosztó testület, a költségvetést 25%-kal csökkentette a kormány. Példátlan, ami Hollandiában is történt. Kilátásba helyezték, hogy a 14, állami pénzből működő zenekarból az

évvégére összevonással, megszüntetéssel 8 marad... Az egész konferencia hangulatát inkább a gondokkal tisztában lévő, a problémákat közösen megoldani akaró szándék jellemezte, mintsem a meddő viták. A konferencia szervezői nagyszerű munkát végeztek, öt kontinensről, több mint kétszáz delegált érkezett. A megjelölt témakörök is a gondból való kilábalásról szóltak. Jómagam abban a szekcióban szólaltam fel, amelyben a szimfonikus zenekarokat körülvevő környezet egymásra utaltságáról esett szó. Vagyis abból a feltételezésből indultunk ki, hogy egy szimfonikus zenekar nem légtüres térben létezik, emberek vannak körülötte, ilyen például a taxisofőr, aki a koncertre hozza a közönséget, és kérdés, hogy miként lehet ezeket az érdekeket azonos platformra hozni, hogy segítsék a zenekarok továbbélését.

A másik nagy témakörbe a munkaviszonyok, a munkavégzés, a munkaidő tartozott.

– Így igaz, s a munkaszerződésekkel kapcsolatban több, mint különös volt arról hallanom, hogy ahol nem közalkalmazotti vagy hosszú távú szerződéssel foglalkoztatják a zenészt, ott is az úgynevezett önfoglalkoztató forma dívik. Ilyen a négy nagy londoni zenekar, amelyek kft-ként működnek. A tulajdonosok maguk a zenekari tagok, s ők gondoskodnak a járulékok befizetéséről. Az a forma, amelyet nálunk a törvény is tilt, hogy valaki vállalkozóként nyújtana szolgáltatást egy zenekarnak, jószerivel ismeretlen.



Pillanatkép a konferenciáról



Kovács Géza és Sture Carlsson a Pearle elnöke

■ *Milyen más formák léteznek?*

– Németországban minden zenekari tag hivatalosan, munkajog szerint kap alkalmazást. Franciaországban elsősorban a színházak harcolták ki azt a sajátos önfoglalkoztató státuszt, amely nem köti őket színházhoz, hanem produkcióra szerződnek. Ez a muzsikások egy részére is igaz, miközben egy részük nagyzenekarok alkalmazottja. Ez így van Brazília, Skandinávia Ausztrália esetében is. A munkaidő nagyjából mindenütt ugyanannyi, mint itthon. Háromórás szolgáltatásokat teljesítenek, a havi szolgáltatás szám sem magasabb. Más a helyzet Kínában, ott teljesen másképpen szerveződik a munka. Az ottani zenekari szövetség, azaz a Szimfonikus Zenekari Fejlesztési Alapítvány vezetősege megjelent ezen a tanácskozáson is, ők mindenhová elmennek tanulni. Az amszterdami konferencián kiemelt fontossággal taglalták emellett az egészségügy és a munkavédelem kérdéseit. Az köztudott, hogy a zenészek speciális veszélyeknek vannak kitéve, ezek között is a legismertebb a halláskárosodás, s a hegedűsök nyakán a bőrelváltozás is megszokott. El lehet képzelni, milyen fogászati, szájsebészeti problémák jelentkeznek a fúvósoknál, milyen légzési és tüdőproblémái vannak a mély-rézfúvósoknak. Bizonyos pszichés problémák a szimfonikus zenekari tagokra is jellemzőek. Hiszen a muzsikálás, koncertezés speciális lelki igénybevétel.

■ *Közismert, hogy a karmesterek mentalitása különböző...*

– Vannak a dirigensek közül, akik már a próbákon is erősen igénybe veszik a muzsikások idegrendszerét. Főleg azoknál a művészeknél, akik szólisztikus feladatot látnak el minden koncerten, jelentkeznek erőtelje-

sebben ezek a gondok. Évtizedeken keresztül például az alkohol jelentette az egyik menedéket, s ennek következményei a mai napig jól ismertek. Erre a gondra egy brazil terapeuta mutatott működőnek tűnő megoldást. Nagy-Britanniában, ahol önkéntes orvos csoport foglalkozik a speciálisan zenekari megbetegedésekkel, szintén vannak pszichológusok, akik a muzsikások alkoholfogyasztásának csökkentésében igyekeznek segíteni. Egyre több művész számol be ugyanis arról, hogy korábban olyan feszültségben élt, hogy egy-két kupicával tudott csak beülni a hangversenyre, vagy a koncert után ivott nagyobb mennyiségben alkoholt... De nemcsak az egészségügyi megoldások, hanem a managementek jövőjével kapcsolatban szintén élénk érdeklődést mutattak a szakszervezetek, mert ők maguk is látják, hogy értük dolgoznak. Emellett egyre lelkesebben vesznek részt, akár térítésmentesen is, az ifjúsági projektekben. Németországban közpénzhez csakis az a zenekar juthat, amely koherens, hosszú távú ifjúsági nevelési projektet mutat fel. Érdemes megnézni a dél-amerikai, a brit és az amerikai együttesek nevelési programjait, ott a zenekari tagok is átérzik ezt a felelősséget. A muzsikosoknak be kell látniuk, lehet, hogy húsz év múlva már nem lesz, aki a nézőtérre ül. Sok országban panaszkodnak arról, hogy a korábbi, jó vagy legalább létező, általános iskolai zenei nevelés mélypontra került. Igaz ez Oroszországra és Nagy-Britanniára is. Ezért még fontosabbnak tartják a közönségnevelést. Németországban egy állami projektet próbáltak megvalósítani, amelynek során minden gyerek hangszert kapott a kezébe, ez a program azonban kevésbé volt sikeres, ezért is fordítanak nagy gondot a zenekarok ifjúsági programjaira.

■ *Akadnak megoldási lehetőségek a világ generálta helyzetre?*

– Kétségbeesett eléggé a hangulat, hiszen Hollandia tényleg elkésérítő képet mutat. Tavaly novemberben az ottani zenei szervezetek népi mozgalmat indítottak, s egy szombati napon félmillión sikítottak a kultúráért, a zenekarokért. Mindez nagy médiavisszhangot kapott, a kormány azonban tántoríthatatlan maradt...

■ *Tartok attól, hogy nálunk még félmillióan sem sikítanának...*

– Ebben én is kételkedem... Ezzel együtt a kétségbeesésem óriási, hiszen Hollandia volt az egyik legkitűnőbb példa arra, hogyan kell kultúrát, művészetet finanszírozni közpénzből. Nagylelkűen, mégis rendkívül szigorú szabályok szerint. Az előadó-művészeti törvény előkészítésekor előttem mindig az a példa lebegett, amelyet Hollandiában dolgoztak ki. Ugyanis teljesen tárgyilagos, a teljesítményt és a művészi munkát honorálja, ráadásul négy évre előre garantálja a finanszírozást. S ami még nagyon fontos, a mindenkori holland miniszter személyes ízlése semmilyen módon nem jelenhet meg a közpénzek elosztásában. Ezt a 80-as évek óta minden párt magára nézve kötelezőnek tartotta. A brit Arts Councilhoz hasonlóan az utóbbi években már nemzetközi szakembergárdát felvonultatva ítélték meg a pályázatokat, s a Concertgebouw zenekara és a Holland Ballett ugyanúgy pályázott, mint a Brabant zenekar. Emellett folyamatos kontrollal nézték át az évad programját, ellenőrizték, hogy megfelelően költik-e el a pénzt. Ez a kiváló rendszer látszik összeomlani... Megnyugtató a helyzet Skandináviában. Oroszországban azonban, ahol nagy hagyománya van a zenekari kultúrának, szintén sok panasz hagyja el a muzsikások száját. A kultúrafinanszírozás sajátos, az állam nem teljesen átlátható módon ad pénzt az együtteseknek, s az is Moszkvában dől el, hogy melyik nagy olajcég kit támogat. Eközben már öregszik ott is a hallgatóság, s nincs átfogó közönségnevelési program... Ennek a konferenciának, úgy vélem, az a summázata, hogy a szakszervezeti érdekképviselet és a munkáltatói oldal tisztában van azzal, súlyos a helyzet a nagyvilágban. Nagy veszélyek leselkednek a zenekarok jövőjére. Másképp nem tudjuk meggyőzni a döntéshozókat, csak ha összefogunk, ha együtt tárjuk fel a problémák lényegét, és együtt próbáljuk ezeket megoldani.

R. Zs.